

میلی حرکت، یئنی باخیش

حسین سلطانی

«آذربایجان میلی حرکتی» تخمیناً ۱۳ ایله یاخین جیدی شکیلده باشلانیب دیر. بو حرکتین باشقا توپلومسال-سیاسال حرکتلرکیمی اؤزونه عایید اولان هدف و آماجلاری وار دیر. بو آماجلارا چاتماق اوچون حرکتین گله جکده داوامی و گلیشمه سی آن اؤنملی دیر. حرکتین گله جگی، داوامی و گلیشمه سی آن اؤنملی دیر. حرکتین اؤندرلری بو حرکتین داوام تاپماسی اوچون، اونون کئچمیش و ایندیکی دورومون آراشدیریب و گله جگه تصمیم توتمالی دیرلار. ائله بو مقاله نین هدفی بو تفکر اساسیندا دیر.

آذربایجان میلی حرکتی ایلك چاغلاریندا توپلومدا “دوغال و انسانی” نیاز اوزره کوتله ایچینده یارانیب دیر، بو حرکتین عؤمرو آن اولورسادا بو چاغدا اؤنملی موفقیتلره ال تاپیب، آنجاق حرکتین کئچمیشیده باخار ساق بونو دوشونمک اولور کی حرکتین کئچمیشده چوخ شور و احساس ایله ایره لی لهیب و اؤزونه مخصوص بیر تئوری و استراتژی سی اولمامیش دیر. آنجاق تئوری نین اولماماسی، حرکتین ضعیف لیگی نی گؤستره بیلمز، اونا گؤره کی توپلومسال-سیاسال حرکتلرین بیر چوخو، باشلانیشدا خاص بیر تئوری و استراتژی ایله باشلانمامیش دیر. عموماً بو کیمی حرکتلر زامان بویوندا فورمالاشیر، تئوریک باخیمدان گوجه نیر و اؤز هدفلرینه دوغرو یؤنه لیر. ایندیکی دورومدا حرکتین تئوری باخیمدان گولندیرمک دوشونجه سینه چاتماق اؤزو آذربایجان میلی حرکتینه بیر اوغور (موفقیت) سایيلا بیلر.

دئمک ایندی کی چاغدا حرکتین تئوری لشمه سی اؤنملی اولورسا، گله جکده بو جهتده آدییم آتماق گرکلی سایيلا بیلر. ائله بو تئوری لشمه پروسه سینده ایلك آدییم، حرکتین هدفلرینین و آماجلاری نین آیدین جاسینا بلله ندی ریلمه سی و تعریف ائدیلمه سی دیر. ائله بوتون اجتماعی حرکتلرده ده بو گرکلیک دورور. آنجاق “آذربایجان میلی حرکتی” نه گلینجه بو حرکت داها اؤنملی و داها دا حساس بیر ترپنیش اولدوغو اوچون، هدفلر و آماجلارین تعریف ائدیلمه سی و دقیق لشدیرمه سی حرکتین گله جگی اوچون بیر ضرورت دیر. اؤنملی میلی حرکتین سعادت سی سایيلار سا بو آماجین آنلامی و تورلو پارامترلری آچیق لانمالی و بللندیریلمه لیدیر. میلی سعادت و یا بیر میلتن سعادت سی میلتن بوتون ساحه لرده اؤز ایستک و میلی منفعتلرینه چاتماسیندان عیبارت دیر. دئمک بیر میلی منافعین تعریف ائدیلمه سی او میلتن سعادتینی تعریف ائتمکده اؤنملی رول اویناییر، چونکی بیر میلتن میلی منفعتلری تامین ائدیلمزسه و قورونمازسا، او میلتن چاتا بیلمز. او ایستکلر کی میلی منافعین چرچیوه سیندن قیراق اولورسا و یا خود اونو تضعیف ائتسه لر، میلتن سعادت چاتماسیندا مانع توره ده جکلر، و آذربایجان میلی حرکتینین هدفلرینه یئرلشه بیلمز.

یوخاریدا کی سؤزلره اساسلاناراق، میلی سعادت چاتماق اوچون، میلی منفعتلری (میلی منفعی) چرچیوه قبول ائتمک ایسترسک، میلی منفعتلری آچیق جاسینا آراشدیرماق لارم دیر، نییه کی بو باره ده چئشیدلی فیکیرلر اولای بیلر. میلی منافعین ان اؤنملی حیصه لری

و اونلارین کلی تعریفلرینده ثابت بیر آنلاما چاتماق مومکونسه، جزیی و کیچیک بؤلوملرینده مختلف تعریف و تفسیرلر اولاییلر. اگر کلی حالدا میلی منافعی پارانئترلرینی میلی هویت

اقتصاد، میلی امنیت، میلی هویت و فرهنگ و اجتماعی منفعتلر طبیعی جغرافیائی آدلاندیرساق، بو پارامئترلرین هر بیرینی تک تک آراشدیریب و بوتون ساحه لرینی تعریف ائتمک، دها گله جکده یول گئتمگی راحتلاشدیراجاق. میلی فرهنگ و هویتیمیزین قورونماسینی ایسترسک، اونون بوتون ساحه لرینی قورومالی بیق. اؤرنک اولاراق، میلی فرهنگ و هویتده بیر میلتن دیل، فولکور، تاریخ، اینانچ و اعتقادلارینادا دهیر وئرلمه لی دیر.

نییه کی بیر میلتن حاقلارینین مودافعی، اونون اینانچ و اعتقادلاریندانا مودافعه ائتمه لی دیر. بیر میلتن دینی اسلام اولورسا، اونون مودافعه چی سی بیر آیری دینی (مثلاً مسیحیتی) یا دینه قارشى تبلیغ ائدیرسه حرکتده پارادوکس یاراناجاق، و توپلومسال بیر حرکت کوتله نین ایچینده یئر آچا بیلیمه یه جک.

دئمک “میلی منافع”، میلی سعادتده چرچیوه تعریف اولورسا، بیر آیری سطحی دهده حرکتده “ارزش” لره دهیر وئرمک حرکتین اوغور قازانماسینا دهیرلی بیر فاکت سایبلا بیلر. بیر توپلومدا اولان “ارزش” لر توپلومون اولنارا اعتقادینی گؤستریر. اولاییلر کی زامان اوزره “ارزش” لر نسبی حالدا دئییشیلیر. هر حرکتین هدفه چاتماسی اوچون موختلیف یوللار و استراتژی لر اولاییلر. آنجاق “ارزش” لرین بیر حرکتین اوغور و بهینمه لی یولو سئچمکده دهیرلی رولو اولاییلر.

تئوری لشمه پروسه سینده، معین هدفله چاتماق اوچون موختلیف استراتژی و یوللار اولاییلر. استراتژی لر، حرکتین “داورانیش (رفتار سازی)” مرحله سینین تعیین ائدیرلر. حرکتده “ارزش” لر ایله “داورانیش” لارین اوغورلوغو اولورسا، حرکت موفقیته ساری گنده جکدیر. نییه کی حرکتده “ارزش” لر ایله “داورانیش” لارین ایلگی لری اولماسا، حرکتده انگل توره نه بیلر. دئمک بو مرحله دهیرکی حرکتین آردی و دالی سیندا اولان توپلوما اعتماد وئرلیر. ائله بورادادیرکی ایشلک و اؤز اجتماعی - محیطی شرایطله اوغور اولان فیکیر و ایده لرین قالارغی اولماسی بلله نیر. دئمک شرایط اوزره مختلف استراتژی لر انتخاب اولورسا حرکتین هدفه ساری یؤنلمه سی دها آسان اولاجاق. بیر آیری سؤزده دئمک فیکیر و دوشونجه ده آرمانگرا اولاراق، واقعیتلری دویوب و باشا دوشمک، حرکتده اؤنملی فاکتلار داندیر. هابئله استراتژی لر تعریف و سئچدیکده، عقلانی فیکیرلشمک و استراتژی لرینین کوتله طرفیندن دستک لشمه سی، حرکتین دوغرو یولا یؤنلمه سینده و نتیجه وئرمه سینده معین رول اوینایاجاق دیر. دئمک هر بیر توپلومسال حرکتده، چئشیدلی ساحه لره حرکتین باشچیلاری شرایط اساسیندا دوغرو و اساسی تصمیم توتماسالار، حرکتین هدفلردن اوزاقلانماسینا سبب اولاجاق، حرکت اصلی آماجلاریندان منحرف اولاجاق دیر. باشقا سؤزله، میلتن سعادت اوچون یارانمیش بیر حرکت، میلی هابئله بدبختلیگه دوغرو یؤنلمه بیلر. بو سؤزلره ۱۹۸۹ - جو ایله چین اؤلکه سینده «تیان آنمن» مئیدانیندا اوز وئرن «اؤیرنجی حرکتی» نی اؤرنک گتیرمک اولار، بیر حرکت کی، عقلانی فیکیر ائتمک اونون حؤکومت طرفیندن تاپدالانماسینا سبب اولدو. «لیو شیائوبو» (LIU XIAOBO) بو حرکتین رهبرلریندن بو باره ده بئله دئییر: «بو نوکته نظره آلینمیشدیرکی، دئموکراسیه ال تاپماغا برنامه لر معقول و منطقی یوللاردان فایدالانماق گرکلی دیر و...» و هابئله: «گنجلرین ایگیدجه سینه شهادتی و جانان کئچمه سینین نتیجه سی یالنیز، بیر ایستبدادی و ظولمکار

حکومت ایدی.

“عقلانی فیکیرلشمک، حرکتین شور و احساسا یۆنلمه‌سینه سبب اولدو و بو شور و احساس، و غرورلانماغا باعث اولدو، ایلك دفعه مذاکره‌یه حاضیر اولان دؤولت نامناسب وضعیتده قرار تاپسین و بو اعتراض‌لاری خشونت طریقاییله تاپدالانسین”.

یوخاریدا دئیگیمیز کیمی، کوتله‌نین ایستکلرینی نظره آلماق حرکتین گلیشمه‌سینه اؤنملی عامل‌لردن‌دیر. نییه کی حرکت کوتله‌نین ایستکلریندن اوزاقلاشسا، و اونلارا دقت ائتمه‌سه، کوتله ایله حرکتین آراسیندا شیکافین یارانماسینا اوغرایاجاق. بو باره‌ده، اسپانیادا دیکتاتوریسمین قارشسییندا یارانان “باسکلارین حرکتلرینی” اؤرنک گتیرمک اولار. البته بو حرکت ایله “آذربایجان میلی حرکتی”نین چوخلو فرقلری واردیر، آنجاق توتوشدورماق حالیندا بیر اؤرنک گتیرمک واقعیتدن چوخدا اوزاق اولایلمز. بو حرکت یاراناندا “باسک” لارین محبوبیت قازانماسینا تکجه “فرانکو” نون دیکتاتورلوغو ایله مخالفت ائتمک کافی‌ایدی. ائله بونا گؤره‌ده، باسکلاری، بو حرکتین باشچی‌سی “اِتا” (Eta) ایله ایش بیرلیک ائدیپ و اوندان حیمایت ائدی‌لر. آنجاق فرانکونون اؤلوموندن سونرا (۱۹۷۵) دئموکراسی اسپانیایا قاییدیر. بورادادیرکی “اِتا” بیر آیری شرایطده قرار تاپیر، و اؤز طرفدارلاینین ایستکلرینی و هابئله او دورومو نظرده آلمایارق، کئچمیش یولونو داوام ائدیر، بورادادیر کی میتل ایله ائتانین ایستکلری آراسیندا پارادوکس‌لار یارانیر. نییه‌کی، میتین ایستکلرینی خشونت‌ایله یوخ، بلکه دانیشیق و مذاکره ایله حل ائتمک ایسته‌ییردیلر. “اِتا”نین قوروپو بونلاری نظره آلمادان، تروریستی حرکتله اوز گتیردیلر. بودا اونلارین کوتله ایچینده مشروعیت و مقبولیت‌لرینین آزالماسینا سبب اولدو.

قایناق‌لار:

- (۱) «تبادل فرهنگها»، فصلنامه مطالعات ملی، سال دوم، زمستان ۱۳۷۹.
- (۲) «چگونه یک انقلابی تروریست و خشونت‌طلب می‌شود؟»، روزنامه نورو، سه‌شنبه ۶ شهریور ۱۳۸۰.
- (۳) «درسهایی از یک تجربه ناکام (نگاهی به سرکوب قیام اعتراض‌آمیز دانشجویان چینی در میدان تیان‌آنمن)»، روزنامه نورو، یکشنبه ۴ شهریور ۱۳۸۰.
- (۴) «تأثیر رقابتهای سیاسی بر امنیت ملی»، هفته‌نامه سیاسی - اجتماعی عصر ما، شماره ۲۲۸، ۱۷ شهریور ۱۳۸۰.

